

FACTORS AFFECTING THE ACCESS OF SMES TO BANK LOANS: THE CASE OF TURKEY

Aysa İpek Erdoğan*

Bogazici University, İstanbul, Turkey*

E-mail: aysa.erdogan@boun.edu.tr*

Copyright © 2016 Aysa İpek Erdoğan. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

This study examines the factors affecting the access of SMEs to bank loans. For the study, semi-structured interviews were conducted with 10 bank executives that are employed by different banks. As a result of the content analysis conducted, it is found that access to bank loans is affected by the results of the financial intelligence process and the evaluation results of the bank about the financial records of the firm. Moreover, whether the bank has a long term relationship with the SME and firm age are other factors influencing access to bank credits. The assessment of the bank about the risk factors also affects its loan decision.

Keywords: SME, Bank loans, financing constraints, small businesses, Turkey

JEL: C21, G21, G30, G32, L26

KOBİlerin Banka Kredilerine Erişimini Etkileyen Faktörler: Türkiye Örneği

ÖZET

Bu çalışma KOBİlerin banka kredisine ulaşımını etkileyen faktörleri incelemektedir. Çalışma için farklı bankalarda görev yapan 10 banka yöneticisiyle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Yapılan içerik analizi sonucunda bankaların finansal istihbarat sonucunun ve firmaların mali kayıtlarıyla ilgili değerlendirme sonuçlarının banka kredisine ulaşımı etkilediği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra bankanın KOBİ ile uzun süreli bir ilişkisinin olup olmadığı ve firma yaşı da krediye erişimi etkileyen faktörlerdir. Bankanın risk faktörleriyle ilgili değerlendirmesi de kredi temini kararını etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, banka kredileri, finansal kısıtlar, küçük işletmeler, Türkiye

1. GİRİŞ

Ekonomik gelişim ve yeni istihdam alanları yaratılması açısından önemli role sahip olan KOBİler (küçük ve orta büyüklükteki işletmeler) için banka finansmanına ulaşım kritik önemdedir (Petersen ve Rajan, 1994:3). Ancak KOBİler banka finansmanına ulaşım konusunda zorluk yaşamaktadırlar (Hughes, 2009:122; Shen, Shen, Xu ve Bai, 2009:801). Literatürde KOBİlerin banka kredisine erişim konusunda büyük firmalarla karşılaştırıldığında daha fazla problem yaşadığını tespit eden çalışmalar vardır (Beck,

Demirgüç-Kunt, Laeven ve Maksimovic, 2006:943; Beck, Demirgüç-Kunt ve Maksimovic; 2008:468; Pissarides, 1999:522).

KOBİlerin şeffaf olmaması ve kapasitelerinin değerlendirilmesinin zor olması bankaların bu firmalara kredi sağlarken tereddüt etmelerinin nedenleri olarak gösterilmektedir (Berger ve Udell, 1998:614; Gregory, Rutherford, Oswald ve Gardiner, 2005:385). Bilgi asimetrisi bankaların firmaların borç yükümlülüklerini yerine getirebilecek nakit akışını sağlayıp sağlamayacağı konusundaki değerlendirmelerini zorlaştırmaktadır (Stiglitz ve Weiss, 1981:393). Bankaların KOBİlere kredi temininde tereddütlü olmalarının diğer nedenleri olarak KOBİlerin başarısız olma ihtimallerinin yüksek olması, ekonomik dalgalanmalara fazla duyarlı olmaları, gelir seviyelerinin oynaklığı ve yeterli teminat sağlayamamaları olarak gösterilmiştir. (Gertler ve Gilchrist, 1994:313; Saito ve Villanueva, 1981:634-636). Symeonidis (1996:25) bankaların KOBİlere kredi temininde tereddüt etmelerinin nedeninin borç vermenin risk aralı getirisinin bilgi toplama ve izleme işlem maliyetlerinden daha düşük olması olduğunu belirtmiştir.

KOBİlerin önemli bir oranının kayıt dışı faaliyet gösterdiği gelişmekte olan ülkelerde bu firmalar finansman kısıtı problemiyle daha sık karşı karşıya kalmaktadır. Bu çalışmada KOBİlerin banka kredisine ulaşımını etkileyen faktörler banka yöneticileriyle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerin içerik analizi yöntemiyle incelenmektedir. Türk KOBİleri üzerine yapılan bu çalışma gelişmekte olan ülke KOBİlerinin banka finansmanına ulaşımı konusunda literatüre önemli bir katkı sağlayacaktır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde veri seti ve araştırma yöntemi sunulmuştur. Üçüncü bölümde ampirik bulgulara, dördüncü bölümde ise son değerlendirmelere yer verilmiştir.

2. VERİ SETİ VE YÖNTEM

Çalışma için Türkiye’de faaliyet gösteren 4 bankada görev yapan 10 banka yöneticisi ile görüşmeler yapılmıştır. Yöneticilerin görev yaptığı bankalar Türkiye’de KOBİ sayısının en fazla olduğu iki il olan İstanbul ve Ankara şehirlerinde faaliyet göstermektedir. Görüşülen banka yöneticilerinden 4 tanesi şube müdürü, 3 tanesi KOBİ kredilerinden sorumlu müdür ve 3 tanesi de ticari müşteri ilişkileri müdürü olarak görev yapmaktadır.

Görüşmeler için yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemeye ise elverişli örneklem ve kartopu örneklem yöntemleriyle ulaşılmıştır. Otuz dakika civarında süren görüşmelerin yazılı dökümü çıkartılmış ve bu döküm üzerinde içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Öncelikle yazılı dökümler okunarak kodlar oluşturulmuştur. Kodlar alt kategorilere, alt kategoriler ise kategorilere indirgenmiştir. Sonrasında ise ana tema belirlenmiştir.

3. AMPİRİK BULGULAR

Çalışmada KOBİlerin banka kredilerine erişimde yaşadığı problemler bir ana tema, beş kategori ve belirlenen alt kategorilere indirgenmiştir. Ana tema, kategori ve alt kategoriler Tablo 1’de sunulmaktadır. Ana tema “bankaların firmanın borcunu geri ödeyip ödemeyeceği konusu hakkındaki intibas” olarak belirlenmiştir. Banka kredi başvurusu sonrasında firmanın

Tablo 1. Ana Tema, Kategoriler ve Alt Kategoriler

Tema 1	Bankaların firmanın borcunu geri ödeyip ödemeyeceği konusu hakkındaki intibası
Kategori 1	İstihbarat bilgilerinin değerlendirme sonuçları
Alt Kategoriler	<i>Resmi kayıtlarda karşılıksız çekinin ve haciz kaydının olup olmadığı</i> <i>Vergi borcunun olup olmadığı</i> <i>Faturalarını ödeyip ödemediği</i> <i>Kredi kayıt bürosu notu</i> <i>Firmanın ve ortaklarının kredi geçmişinde düzensiz ödemeler olup olmadığı</i>
Kategori 2	Bankanın firmanın mali kayıtlarıyla ilgili değerlendirme sonuçları
Alt Kategoriler	<i>Gerçekçi mali kayıtlara sahip olup olmadığı</i> <i>Özkaynak yeterliliği hakkındaki değerlendirme</i> <i>Karlılık hakkındaki değerlendirme</i> <i>Borç yükü hakkındaki değerlendirme</i> <i>Yeterli nakit akışı olup olmadığı</i> <i>Satış gelirlerinin yeterliliği</i> <i>Teminatın yeterliliği</i>
Kategori 3	Banka ile uzun süreli ilişki içinde olma
Alt Kategoriler	<i>Mali durumu bilinen müşteri olma</i> <i>Ödeme düzeninin önceden görülmesi</i>
Kategori 4	Firma yaşı ve tecrübe
Alt Kategoriler	<i>Yeni kurulan bir firma olup olmadığı</i> <i>Ortakların iş tecrübesi</i>
Kategori 5	Bankanın risk faktörleriyle ilgili değerlendirmesi
Alt Kategoriler	<i>Planlı hareket edip etmediği</i> <i>İhtiyaçlarını farkında olup olmadığı</i> <i>Plansız ve aşırı büyüme hevesinin olup olmadığı</i>

borcunu geri ödeyip ödemeyeceğine dair fikir sahibi olmak için bir takım analizler yapmaktadır.

3.1. İstihbarat bilgilerinin değerlendirme sonuçları

Kredi başvurusu sonrasında banka istihbarat yapmaktadır ve firmanın resmi kayıtlarda karşılıksız çekinin olup olmadığı, haciz kaydı olup olmadığı ve vergi dairesine borcu olup olmadığı araştırılmaktadır. Firmanın faturalarını ödeyip ödemediği de takip edilmektedir.

Bankalar aynı zamanda firmanın kredi kayıt bürosu notuna ve kredi borçlarını düzenli ödeyip ödemediğine bakmaktadır.

Tüm bu bilgilerle firmanın borç ödeme ahlakı değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Firmanın geçmiş dönem resmi kayıtlarında istihbarat olumsuzluğu olmaması ve banka kredisi ödemelerini de düzenli yapmış olması ödeme performansı hakkında olumlu fikir vererek banka kredisine ulaşımını kolaylaştırmaktadır.

Firma ortaklarının bireysel kredi kartı ve kredi ödemelerinde gecikme olup olmadığı da firma moralitesinin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Firmanın ve ortaklarının kredi geçmişinde düzensiz ödemeler var ise firmanın banka kredisine ulaşımı zorlaşır.

3.2. Bankanın firmanın mali kayıtlarıyla ilgili değerlendirme sonuçları

KOBİlerin bir kısmının mali müşavirlerle çalışmalarına rağmen muhasebe kayıtlarının kağıt üzerinde olduğu ve firma faaliyetlerinin düzgün bir şekilde kayıt altına alınmadığı belirtilmektedir. Bankalar için KOBİlere kredi temini kararlarında firmanın sayısal olarak analiz edilebilme potansiyeli çok önemlidir. Firmaların finansal verilerinin olmayışı veya sunulan finansal verilerin güvenilir olmaması banka kredisine erişimi engellemektedir.

KOBİlere kredi verme kararında mali tablolar analiz edilerek firmaların finansal verileri ve ciro bilgisi değerlendirilmektedir. Özkaynağı güçlü, cirosu ve nakit yaratma gücü yeterli, kar eden ve borçluluğu yüksek olmayan firmalar krediye ulaşımında avantajlıdır. Firma zarar ediyorsa banka kredisi alabilme ihtimali yoktur.

Firmanın satış gelirlerinin miktarı ve satış gelirlerindeki değişim de banka için önemli bir bilgidir. Banka firmanın cirosunda zaman içinde olan gelişimi değerlendirir. Firmanın son dönemde satış gelirinde yaşanan ciddi bir düşüş ve satış yapmakta zorlanması gibi bir durum söz konusu ise banka kredisi alma ihtimali düşer.

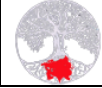
Firmanın vereceği teminatın yeterliliği de bankanın kredi temini kararında göz önüne alınmaktadır. Teminat olarak gösterilen varlığın kalitesi ve değeri banka için önemlidir.

3.3. Banka ile uzun süreli ilişki içinde olma

Banka yöneticilerinin tümü firmaların bankayla uzun zamandır ilişki içinde olmasının kredi başvurularında avantaj sağladığını belirtmişlerdir. Bankaların elinde sayısal analiz için daha fazla veri olması, firmanın borçlarıyla ilgili yaklaşımı hakkında bilgi sahibi olunması ve ödeme düzeninin görülmüş olması bu avantajı getirmektedir. Uzun süreli ilişki sonucunda banka ve firma arasında karşılıklı güven ilişkisi sağlanır ve banka firmanın çalışma ahlakı konusunda fikir sahibi olur.

3.4. Firma yaşı ve tecrübe

Firma yaşı da banka kredisine ulaşımı etkilemektedir. Yeni kurulan bir firmaya kredi verilmesi durumu söz konusu değildir. Firmanın genç bir firma olması ve deneyim eksikliği banka finansmanına ulaşımını olumsuz etkilemektedir.

Yöneticilerin dördü firmanın banka kredisi alabilmesi için en az bir yıllık mali dönemi tamamlamış olması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Banka yöneticileri banka kredisi temini kararlarında firmanın sektör tecrübesinin yanında firma ortaklarının iş tecrübesinin de değerlendirildiğini belirtmişlerdir.

3.5. Bankanın risk faktörleriyle ilgili değerlendirme sonuçları

Plansızlık, yatırımlar için yeterli projeksiyon yapılmaması ve firmaların neyi yapıp neyi yapamayacaklarını farkında olmamaları banka kredilerine ulaşımı olumsuz etkilemektedir.

Banka yöneticileri KOBİlerin en önemli problemlerinden birinin ne istediklerini ve gerçekte neye ihtiyaçlarının olduğunu bilmemeleri olduğunu belirtmiştir. Görüşülen iki banka yöneticisi KOBİlerin doğru yönlendirilmeye ihtiyaçları olduğundan ve bankaları finansal danışman gibi kullanabileceklerinden bahsetmiştir. Bazı KOBİlerin plansız ve aşırı büyüme hevesleri onları riskli gruba sokmaktadır.

4. SONUÇ

Bu çalışma KOBİlerin banka kredisine ulaşımını etkileyen faktörleri banka yöneticilerinin bakış açısından incelemektedir. Bankalar kredi temini kararında firmanın borcunu ödeyip ödemeyeceğini bir takım yöntemler kullanarak değerlendirmektedir. Öncelikle firmanın resmi kayıtlarda karşılıksız çekinin ve haciz kaydının olup olmadığı, faturalarını ödeyip ödemediği ve vergi dairesine borcu olup olmadığı araştırılmaktadır. Firmanın ve firma sahiplerinin kredi borçlarını düzenli ödeyip ödemediği analiz edilmektedir. Firmanın kredi işlemlerinde taahhütlerine bağlılığı ve ortakların borçlarına olan sadakatleri bu istihbarat bilgileriyle değerlendirilmektedir.

Finansal verilerin güvenilir olup olmadığı bankaların kredi kararlarını etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Banka yöneticileri gerçekçi mali kayıtlara sahip bir KOBİnin banka kredisi başvurusu sonrasında ilk bakılan ve en önemli olan şeyin özsermaye yeterliliği olduğundan bahsetmişlerdir. Bunun yanı sıra finansal tablolar incelenirken firmanın karlılığına, yeterli nakit akışı yaratıp yaratamadığına, borçlanma oranına ve cari oranına baktıklarını belirtmektedirler.

Firmaların bankayla uzun zamandır ilişki içinde olması banka kredisine ulaşımını kolaylaştırmaktadır. Bankada hesabı olan, tanınan ve mali durumu bilinen müşteriler kredi kullanabilme konusunda her zaman avantajlıdır. KOBİler bazı durumlarda kredi talep etmelerine rağmen krediye neden ihtiyaçları olduğunu net olarak açıklayamamaktadır. Yeterli projeksiyon yapmayan ve gelecekle ilgili öngörüsü olmayan KOBİlerin banka kredisine ulaşımı zordur.

Teşekkür

Bu çalışma Boğaziçi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Fonu tarafından desteklenmiştir. (Proje Kodu: 014N01SUP1, Proje Numarası:7945)

KAYNAKLAR

- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., Laeven, L. ve Maksimovic, V. (2006). The Determinants of Financing Obstacles. *Journal of International Money and Finance*, 25(6), 932-952.
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A. ve Maksimovic, V. (2008). Financing Patterns Around the World: Are Small Firms Different? *Journal of Financial Economics*, 89(3), 467-487.
- Berger, A.N. ve Udell, G.F. (1998). The Economics of Small Business Finance: The Roles of Private Equity and Debt Markets in the Financial Growth Cycle. *Journal of Banking and Finance*, 22(6), 613-673.
- Gertler, M. ve Gilchrist, S. (1994). Monetary Policy, Business Cycles and the Behavior of Small Manufacturing Firms. *Quarterly Journal of Economics*, 109(2), 309-340.
- Gregory, B.T., Rutherford, M.W., Oswald, S. ve Gardiner, L. (2005). An Empirical Investigation of the Growth Cycle of Small Firm Financing. *Journal of Small Business Management*, 43(4), 382-392.
- Hughes, A. (2009). Hunting the Snark: Some Reflections on the U.K. Experience of Support for the Small Business Sector. *Innovation: Management, Policy and Practice*, 11, 114-126.
- Petersen, M.A. ve Rajan, R.G. (1994). The Benefits of Lending Relationships: Evidence from Small Business Data. *The Journal of Finance*, 49(1), 3-37.
- Pissarides, F. (1999). Is Lack of Funds the Main Obstacle to Growth? EBRD's Experience with Small- and Medium-Sized Businesses in Central and Eastern Europe. *Journal of Business Venturing*, 14(5&6), 519-539.
- Saito, K. ve Villanueva, D. (1981). Transactions Costs of Credit to the Small-Scale Sector in the Philippines. *Economic Development and Cultural Change*, 29(3), 631-640.
- Shen, Y., Shen, M., Xu, Z. ve Bai, Y. (2009). Bank Size and Small-and Medium-Sized Enterprise (SME) Lending: Evidence from China. *World Development*, 37(4), 800-811.
- Stiglitz, J.E. ve Weiss, A. (1981). Credit Rationing in Markets with Imperfect Information. *American Economic Review*, 71(3), 393-410.
- Symeonidis, G. (1996). Innovation, Firm Size and Market Structure: Schumpeterian Hypotheses and Some New Themes. *OECD Economic Studies*, 27(1996-2), 35-70.